

LAUSUNTO 17.2.2014

**Reija Lilja
Tutkimusjohtaja
PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS**

**Opetus- ja kulttuuriministeriö
Lausuntopyyntö OKM/3/010/2014**

Palkansaajien tutkimuslaitoksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Opetusministeriö on pyytänyt 17.01.2014 Palkansaajien tutkimuslaitoksen lausuntoa hallituksen esityksestä, jossa ehdotetaan muutettavaksi lakia Suomen Akatemiasta (922/2009). Tämä lausunto painottuu tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän uuteen instrumenttiin, strategisen tutkimuksen neuvostoon liittyvien ehdotusten tarkasteluun.

Hallituksen esityksessä tulee ilmi, että tarve strategisen rahoituksen instrumenttiin tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän tasolla on noussut epäsuorasti tai suorasti esiin useissa järjestelmämme tai sen osan arvioinneissa. Osana tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistusta valtioneuvosto teki periaatepäätöksen, että Suomen Akatemian yhteydessä otetaan käyttöön uusi toimintamuoto: strategisen tutkimuksen neuvosto. Neuvoston tehtävänä on huolehtia kansallisesti keskeisten, valtioneuvoston yleisistunnossaan päättämien teema-alueiden ja painopisteiden rahoituksesta.

Strategisen tutkimuksen neuvostolle siirtyvät määrärahat ovat merkittävät. Hallituksen esityksen mukaan vuonna 2015 siirtyy 22 miljoonaa euroa, vuonna 2016 60 miljoonaa euroa ja vuonna 2017 70 miljoonaa euroa. Lisäksi innovaatorahoituskeskus Tekesiltä siirtyy 10 miljoonan euron määrärahan hallinnointia vastaava määräraha. Strategisen tutkimuksen rahoitus on täysimääräistä ja monivuotista, mikä lisää entisestään strategisen tutkimuksen neuvoston päätösten painoarvoa tutkimuksen suuntaamisessa suomalaisessa tutkimusyhteisössä.

Hallituksen esityksen mukaan strategisen tutkimuksen neuvoston sisällöllinen ohjaus kuuluu valtioneuvoston kanslialle. Keskeisistä teema-alueista ja painopisteistä päätetään strategisen tutkimuksen neuvoston aloitteen pohjalta valtioneuvoston yleisistunnossa, mutta kokonaisuus valmistellaan valtioneuvoston kanslian johdolla tut-

kimusasiatuntijoita ja tutkimus- ja innovaationeuvostoa kuullen ministeriöiden yhteistyönä.

Hallituksen esityksen mukaan strategisen tutkimuksen neuvosto on avainasemassa valtioneuvoston käsittelyyn tulevien teemojen ja painopisteiden valinnan suhteen. Esityksestä ei kuitenkaan selviä, miten strategisen tutkimuksen neuvoston hallinnoiman rahoituksen teemoista ja painopisteistä loppujen lopuksi päätetään, toisin sanoen minkälaisen prosessin kautta neuvosto aloitteensa tekee. Olipa teemojen ja painopisteiden valintaprosessi neuvostossa minkälainen tahansa, on selvää, että neuvoston jäsenillä tulisi olla tarvittava laaja-alainen osaaminen ja kyky valita kansallisesti keskeiset yhteiskunnalliset haasteet, joihin etsitään ratkaisuja.

Hallituksen esityksen mukaan strategisen tutkimuksen neuvostossa olisi puheenjohtajan lisäksi kahdeksan valtioneuvoston opetus- ja kulttuuriministeriön esittelystä nimittämää jäsentä. Neuvoston jäsenten tulisi olla tunnistettuja tutkijoita tai tutkimuksen asiantuntijoita, jotka edustavat tutkimuksen käyttäjiä. Lisäksi jäsenillä tulisi olla kokemusta laajoista hallinnon tai elinkeino- ja muun työelämän taikka tutkimuksen muutosten johtamisesta.

Hallituksen esityksessä kuvattu strategisen tutkimuksen neuvoston jäsenten pätevyysvaatimukseen liittyvä avoimia kysymyksiä. On syytä kysyä, kuinka paljon neuvoston teemoihin ja painopisteisiin vaikutetaan jo siinä vaiheessa, kun opetus- ja kulttuuriministeriössä päätetään, mitä tieteenaloja tai yhteiskunnan eri tahoja neuvoston jäsenet edustavat? Kuinka suuren painon neuvoston työssä saa tutkimuksellinen osaaminen ja kuinka suuren tutkimuksen käyttö?

Kuinka perusteltua on se, että neuvoston jäsenten valinnassa erilaisten muutosten johtaminen on otettu yh-

deksi keskeiseksi valintakriteeriksi. Miten varmistetaan se, että tutkimukselliseen työhön keskittyneet innovatiiviset huippututkijat, jotka eivät ole olleet osallisina tällaisten muutosten johtamisessa, voivat tulla valituiksi neuvoston jäseniksi?

Hallituksen esityksen pohjalta jää epäselväksi, takako esitetty hallinnollinen malli sen, että strategisen tutkimuksen neuvoston rahoituksen piiriin valikoituvat yhteiskunnan ajankohtaisten haasteiden kannalta keskeisimmät tutkimusteemat. Esityksen pohjalta ei saa käsitystä siitä, miten varmistetaan, että neuvoston rahoituksella ei vain ylläpidetä aiempia tutkimusrakenteita. Siitä ei myöskään selviä, miten huolehditaan siitä, että yhteiskunnan kannalta tärkeät uudet tutkimusteemat tulevat aidosti rahoituksen piiriin.

On tärkeää, että strategisen tutkimuksen neuvoston teemojen ja painopisteiden valinnassa otetaan tutkimusrahoitukseen liittyvät eri tieteenalojen rahoituksen lähtökohtaerot riittävässä määrin huomioon. Valtiovaramin-

teriö on aiemmin sektoritutkimuskentän rakenteellisten uudistusjärjestelyehdotusten yhteydessä esittänyt huolen siitä, että taloudellisten vaikutusten ja politiikkatoimien vaikuttavuuden tutkimus on Suomessa hyvin niukasti resursoitua verrattuna sosiaali- ja terveysalaan, ympäristötutkimukseen tai maa- ja metsätalouteen.

Lisäksi työelämän ja työmarkkinoiden tutkimusrahoitus on Suomessa vuosien varrella supistunut, vaikka työmarkkinoiden toimintamekanismien ymmärtäminen on suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuden haasteiden kannalta aivan oleellista. Makrotalouden ja finanssipolitiikan tutkimuskenttään ei myöskään rahoitusta ole tarjolla lainkaan siinä suhteessa kuin mitä näiden tutkimuskohteiden parempi ymmärtäminen merkitsee suomalaisen yhteiskunnan hyvinvoinnille ja pitkän aikavälin kehitykselle ja talouskasvulle. Strategisen tutkimuksen rahoituksessa ei tule unohtaa näitä tutkimuksen katvealueita, vaan tarjota mahdollisuus ymmärtää niihin liittyviä kysymyksenasetteluja nykyistä paremmin. ■